

Васа Павковић
ДЕСЕТ ЗАМКИ

www.vukoticmedia.rs

Београд, август 2016.

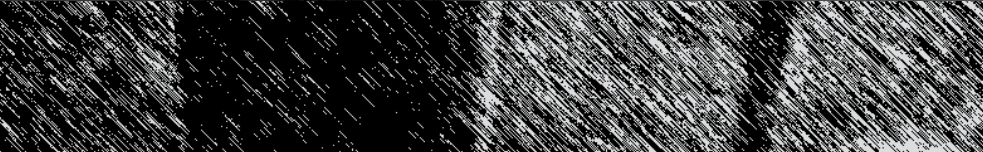
Насловна сѣрана:
СИЛВА ВУЈОВИЋ

Васа Павковић

Десет замки

Приче старог адвоката

M
Vukotić
Media

Две сеоске
шнајдерке

Иследничео сам у Кикинди. Било је пуно посла, али и пуно празних дана. Предаш извештаје, чекаш, пиљиш у плафон, у писаћу машину, у секретарицу.

Попио си другу кафу. Узимаш у руке новине.

У црној хроници *Вечерњих новости* прочитам врло кратку агенцијску вест:

У селу Долову, код Панчева, убијена је сџарица. Са више убода ножем. Живела је сама, а комшије су откриле сџаричин леш дан и по после убиства. Истраја је у шоку.

И тако иде живот. Мајем се са случајем Човека-бургије, правим мапу његовог кретања на канцеларијској карти Југославије. Пролазе дани.

Три месеца касније у Црној хроници истог вечерњег листа слична информација:

Као што смо јавили пре три месеца, у селу Долову код Панчева убијена је самохрана сџарица, вишеструким убудима ножа. Моле се сви они који било шта знају о овом случају да се јаве полицијској станици у Панчеву. Истраја је у шоку, али се дејалти о овом случају не објављују у интересу истраје.

И сл.

Некако ми је то привукло пажњу. Тај нерешен сексуални случај. Па, ипак, зар ми је мало мој „бургијаш“? Мислим, сад треба да *истражујем* и неку тамо избодену старицу! Их! Има ко за то прима плату!

Али, понекад ноћу, кад сам био дежурни у полицијској станици и седео сам у канцеларији, досађујући се, помишљао сам, а да ни сам не знам зашто, на убијену старицу. На те убоде ножем. Прво што сам помислио било је да ју је убио неки Румун. И тада су румунски криминалци прелазили границу, бежећи од наших румунских колега, а кад би им „код нас“ нестало новаца, убили би неког усамљеника, салашара, неког старца..., опљачкали га и после се враћали назад – у Румунију – да их наше очи више никад не виде, а да их румунске колеге склептају и пошаљу у затвор због неких тамо „румунских злочина“. Лакших или тежих, сасвим свеједно. И пиши пропало... за нас су били „изгубљени случајеви“.

Румун, нема друге, мислио сам и пио кафу, пушио, решавао укрштеницу...

Са Човеком-бургијом нисмо напредовали, централа се узбунила, позвали су нас три месеца касније у Нови Сад. На анализу. И *рибажу*, како се говорило у сленгу.

Донели смо некакве закључке, ја сам баш том приликом од *неких важних друјова* мало и критикован због „бургијаша“.

И већ кад су скоро сви напустили димљиву канцеларију покрајинског шефа СУП-а, сем мене и двојице нових колега, начелник Ибровац се накашља и рече:

– Ти, Тодићу, остани мало! Имам нешто за тебе...
– тако је рекао.

Новајлије се погледаше испод ока, без речи, а начелник ће још:

– Вас двојица нових изађите у ходник и сачекајте. Позваћу вас чим нешто договорим с Тодићем.

Када смо остали сами у начелниковој соби, он, ја и његова секретарица Сенка, Ибровац поче с неба па у ребра:

– Чуо си за убиство старице у селу Долову?

Ко зна како сам га погледао, јер он исколачи очи и рече:

– Јеси, јел' тако?

– Чуо сам – рекох – пратим случај у новинама...

– Нема шта да пратиш, нисмо одмакли даље од почетних чињеница. Тапкамо у месту као очајници... већ пола године, ако не и више, јел' да, Сенка?

Секретарица ме погледа без речи.

Ибровац ми приђе полако, као да је у дубљој недоумици.

Повукао је дуг дим:

– Да ли би, богати, узео то да решиш?

– Како то мислите, друже Ибровац? – рекао сам као нећкајући се, а већ је у мени бушкао онај истражни црв, теренски радник гладан трагања и открића...

– Лепо, брате! Лепо си га, брате мој! – рекао је Ибровац, обгрливши ме.

И наставио:

– Панчевац Мишић ми је данас донео цео случај, проучи то, па путуј у то Долово и трагај. Месец-два! Три, ако ти треба! Имам шпуријус да ћеш ти да ухватиш убицу!

Тада сам угледао белу картонску фасциклу на столу. И на њој натпис: 36.04.88.01 – Долово, Марина Г.

Он узео ту фасциклу и пружи ми је:

– Хајде, хајде, благо мени, ако га ти не склепташ, нико неће, а Бургијаш нека се стрпи мало... доћи ће и он на ред...

Треба ли да кажем да сам пристао, узео фасциклу, поздравио се с начелником Ибровцем и кренуо за Кикинду.

Сутрадан сам добио службено одсуство, сео у службени ауто и прашњавим банатским путевима кренуо ка југу. На службени пут.

У панчевачком СУП-у сам разговарао са колегама који су се пола године безуспешно бавили овим злочиним и сазнао *мање од ништа* – односно оно што сам знао из новина.

Старица Марина Гајић је живела сама, муж јој је умро пре четири године. Син им је погинуо несрећним случајем, годину дана пре очеве смрти. Кућа и десет ари плаца, као и осам ланаца оранице у атару, припале су Гајићкиној полусестри Добрили, уда тој Вемић.

Старица је убијена у недељу, вероватно у поподневним часовима, у кухињи, где је и нађена. Убицу је очито познавала, јер га је пустила у кућу. Није било никаквих материјалних трагова евентуалног отпора жртве. Убодена је 12 пута: два пута у врат, осам пута у груди, а још два пута испод пупка. Умрла је одмах, врло мало је искрварила.

Нису пронађени трагови преметачине ни пљачке... На столу у кухињи, инспектори панчевачког

СУП-а су нашли празан кожни новчаник. Црн. У њему је била старичина лична карта и сличица непознате бебе. Није утврђено чије је то дете и какве везе има са убијеном.

Један од колега из Панчева ми рече да су испитали целу Солунску улицу, и леву и десну страну, али да нико није приметио убицу, као и то да нико није ни могао да замисли ко би убио старицу, и зашто. Наиме, она је била пука сиротиња, а полусестра па и неки од комшија су јој повремено давали понеки динар – тек толико да преживи.

Док сам се возио службеним „тристаћем“ лошим путем од Панчева за Долово, утроба ми се изокретала од труцкања и дрндања. Био сам и даље сигуран да је старицу убио румунски криминалац, нико други, убица који је сад, *после шест месеци*, одавно у Румунији, па био на слободи или у затвору – дебело ван нашег домашаја. Вероватно је и заборавио свој злочин, како код таквих беспризорника бива.

Али, ипак сам одлучио да покушам.

Док сам се приближавао селу, возио сам путем са чије су обе стране расли столетни брестови. Никада раније, а ни доцније, нисам видео тако моћну алеју стабала, на улазу у једно село! И слика тих исполинских брестова је и данас у мени. После сам код Црњанског нашао и запис о њима!

У месној канцеларији, црнопут, ко сарага танак човек, црне ситноковрцаве косе, који се представи као Гарић, даде ми кључ старичине куће и показа како да дођем до Солунске улице. Није било ком-

пликовано – ни сто метара далеко од Месне канцеларије, па скренеш лево. Гарић ми још рече:

– Друг, немој много да губиш време!

Кад сам дошао до скретања видех да је Солунска улица доста дуга – по мојој процени чекало ме је стотинак кућа – педесетак с леве и педесетак с десне стране. Тротоар је био циглосан, дуж њега су расли дудови, али је путна цада била гола земља, изрована од трактора и других машина. И тако, кренуо сам у обично најдосаднији, али потенцијално најлепши део посла иследника. У разговоре са људима, могућим сведоцима.

Наравно – споро је то ишло. Првог поподнева прошао сам пет кућа, не више. Сељаци би прво подозриво питали ко сам, зашто сам у њиховом селу, а онда би ме неки позивали у дворишта и куће, а други су одбијали сваки разговор, тврдећи да немају појма ко би могао да убије самохрану старицу. „Немам шта да вам кажем!“ – изговарале су и женска и мушка уста. Ипак, жене су биле гостопримљивије. У Долову, као и другде.

Тог и наредних неколико дана мало сам тог сазнао – осим оног што је стајало у белој картонској фасцикли и онога што сам на почетку потраге сазнао од панчевачких колега. Ноћио сам и хранио се у панчевачком хотелу „Слобода“, смештеном у самом центру града на Тамишу.

Трећег дана по реду откључао сам мала жута врата куће у којој је почињено убиство.

Коров је затравио двориште – пусто као поноћ.

У кући мртве старице је мирисало на устајалост и неотвор. Старичино домаћинство је било сиро-

тињско, у крајње убогом стању. У примаћој собици, на зиду, била је само једна фотографија – вероватно слика убијене – начињена ко зна којим поводом, бледа, уосталом. Прегледао сам кућу – не наставши апсолутно ништа. На голом дрвеном сточићу лежало је само једно бело перце.

Како сам ушао у опустелу кућу – тако сам из ње и изашао.

Сада више нисам мислио ни да је неки Румун убио старицу – нисам мислио ништа! – све ми се чинило као некакав *фанџомски goiahaј*. Без здраворазумског одговора на питање – ко и зашто?

Прве недеље мог *службеној одмора*, убрзавајући рутински поступак, испитао сам целу непарну страну улице – сазнавши мање од ништа, а друге недеље, по мало убрзанијем поступку, била је готова и друга. С истим резултатом.

Највише сам се задржао у броју 24, где је живела друга *усамљена сџарица*, снајдерка Наталија, врло разговорљива. Она је познавала Марину Гајић боље него ико из комшилука. Често је одлазила код ње. Понекад би јој закрпила стару прегачу или кошуљу. Понекад однела парче хлеба или сланине сапуњаре. Душа ју је болела због старичиног трагичног краја, али није имала никакву идеју ни ко је починио незапамћен злочин, ни зашто. Није се, такође, плашила да ће је, можда, у будућности, задесити иста судбина. Попили смо кафу у вртном дворишту њене куће, препуне старих јоргована. Седели смо крај ниског сточића, на дрвеним трношцима. Дворишна врата су била широм отворена, тако да нам је поглед, мало по мало, падао на

пре пола године опустелу кућу са друге стране Солунске улице.

– Врата мог дворишта су увек отворена због муштерија – рече ми шнајдерка Наталија, док смо се опраштали.

Елем, после две недеље иследничења у селу Долову знао сам онолико колико на почетку. Ни-шта!!! Био сам празан, исцеђен као крпа, нервозан као псето или стара мачка.

Узалудна је била и посета полусестри убијене. И она је била у чуду због убиства. Њен муж рече да је она, по одобрењу суповаца, опрала и сестрину кухињу од крви. Било је врло мало крви уствари, рече човек.

Али нисам се јавио начелнику Ибровцу. Одлагао сам признавање пораза. Одлагао суочавање са неуспехом – ваљда је моја тадашња полетна младост највише утицала на то. Он би ме телефоном питао за „бургијаша“, а убијену старицу из Долова као да је сметнуо с ума!

Прошло је још месец дана и ја сам листао *Вечерње новости*, несвесно трагајућу, у црној хроници, за вешћу о томе како нема ничег новог у случају убијене старице, у селу Долову код Панчева.

Једне суботе, ујутро, по врло пријатном дану, одједном сам пожелео, сасвим алогично и неочекивано, да одем до Долова. Одвезао сам се, као у некој врсти хипнозе, службеним „тристаћем“, паркирао га испред месне канцеларије. Нисам потражио матичара с надимком Гарић (или му је то било презиме?) – већ сам отпешачио до Солунске улице и кренуо њеном левом страном. Ишао сам тако, корак

по корак, у ирационалном ишчекивању. Нити сам видео, нити сам срео било ког. Стигавши до куће с бројем 23, стајао сам неко време испред ње, посматрајући отворену дворишну капију на кући с бројем 24, са супротне стране улице. Та *ошворена капија*, као да ме је позивала да пређем преко и уђем у двориште препуно јоргована. Окренух се лево-десно – улица је била готово пуста, само се на њеном крају видела нека жена у зеленом. Ишла је, чини се, у мом правцу.

Пређох улицу и уђох у лепо и светло двориште куће с бројем 24. Кад сам пришао басамацима пред улазним вратима, са намером да позовем шнајдерку Наталију, она искрсну иза врата, као да ме је чекала. Насмешила се некако присно:

– Ви сте поново дошли? Нисте одустали? – изрекла је два питања у једном даху, са симпатичном неверицом.

– Нисам још одустао... – рекох кисело и угнух мало раменима.

– Баш фино, седите да попијемо кафу.

На тацни су биле две шољице и ја се упитах како ли је стара шнајдерка знала да ћу се појавити. Она уочи мој упитни поглед и рече:

– Вама ћу донети трећу шољицу, ова је за моју пријатљицу и колегиницу Иванку, која ће ускоро доћи. Одох ја по вашу шољицу, Иванка воли из ове да пије кафу...

Седео сам у дворишу, на трonoшцу, крај ниског сточића на којем су стајале две празне шољице. После мање од минута старица се вратила, носећи у левој руци цезву с кафом, а у десној трећу шољицу.

– Па како сте? Како иде истрага? – упита жена.

Таман сам заустео да кажем: „Никако!” – кад се на широм отвореним вратима дворишта појави жена у зеленом, коју сам приметио малочас. У даљини.

– Добар дан! – рече та жена. Била је средовечна, смеђа, ониска, у уској зеленој сукњи и са некаквом блузицом кратких рукава, такође зеленкастом. Црвени образи су јој пуцали од једрине а запазио сам и њене лисичије врло живахне жућкасте очи.

– Иванка – рече и пружи ми малу руку.

– Друг је из СУП-а, трага за убицама баба Марине! – изрецитова гђа Наталија и седе на ниску столицу, тик до мене, с леве стране.

Посматрао сам симпатично округло лице тек пристигле жене и видех у њеном погледу да је она у недоумици – да ли да каже још нешто или не. Мислио сам да се снебива јер ме не познаје, али сам опет опрезно одбијао да јој се обратим и наметљиво је подстакнем на причу. Односно спречим у причу, ако је већ снебљива по природи.

Она полагаано отпи први гутљај кафе и поново се необично упорно загледа у мене. Трпео сам неко време тај поглед непознате жене која се звала Иванка и била сеоска шнајдерка, као и наша домаћица. Али и даље сам решио да је не позовем у разговор, да је не обесхрабрим управо тим позивом на причу.

– Ви трагате за... – направила је паузу док се у мени будио дух врелог предосећаја – ... трагате за убицом бака Марине?

– Да – рекох, гледајући је нетремице преко ивице шољице.

– Не знам... можда бих ја... могла да вам помогнем... – рекла је тихо.

Стварно да је гром ударио у неко оближње дрво, мислим да ме не би јаче *појогио*. Ипак, нашао сам у себи праву подстицајну реч:

– Изволите... – осмехнуо сам се.

Госпођа Иванка је кратко гледала у мене, спустила поглед и наставила:

– То можда има везе, а можда и нема. Сањала сам већ неколико пута да има. И то протеклих месеци...

Климнух главом, очекујући следеће речи.

– Ми често пијемо кафу, Ната и ја, баш овде, и врата дворишта су обично овако отворена...

Све троје погледасмо кроз широм отворену дворишну капију и поглед нам се заустави на маленим жутим вратима покојничине куће.

Претворио сам се у уво, како се то каже.

Погледах у снајдерку Наталију, која мало изви главу у страну, као да не чује добро пријатељичин утишани глас.

– Било је то пре једно шест месеци, можда мало више, у пролеће. Исто смо овако нас две седеле, овде. Видела сам човека како долази код бака Марине, отвара она мала жута врата и улази у двориште...

– Како то да га ја нисам видела? – упита Наталија.

– Отишла си таман по цезву! – мирно додаде снајдерка Иванка.

– Ушао је унутра и баш дуго није изашао... – рече још.

– Али сигурно не знате ко је то био? – процедих, убеђен у своје речи.

– Како да не знам, кад сам га видела! – изненадила се шнајдерка Иванка.

Дах ми је застао у грлу. Ко зна како сам је гледао у том драматичном моменту. Погледавши у њену пријатељицу Наталију, видех сличан запањени израз и на њеном потамнелом лицу.

– Знам, то је перјар Панта! Тако га сви зову – рече Иванка.

– Он је из Долова? – упитах, надајући да ће се чудо наставити.

– Није, не знам одакле је, можда из Сефкерина, нисам сигурна, али је сваке суботе на панчевачкој пијаци, где купује перје...

Одједном сам био сигуран да је ова непозната жена у праву и да је случај решен, а да је све, као у шаховској коначници од три-четири нужна потеза, сада само *сџвар шехнике*. Или: рутине.

– Па кад је изашао из бака Маринине куће? – упита сад Наталија.

– После једно сат, таман кад сам се спремила да одем! Ти си отишла по вез који сам ти дала да копираш, а ја сам чекала на капији. Чудило ме је зашто се толико задржао. Онда су се жута врата отворила и он је искоракнуо на улицу. Никад нећу заборавити његов поглед! Пресекао ме је очима, али ти си тад дошла с оном мустром и он је одмах отишао низ улицу... Није се ни осврнуо. Завио је за угао, као привиђење...

Попили смо кафе, две сеоске шнајдерке и ја, па упозорих саговорнице да ником не казују ни реч о нашем кафенисању. Ни о разговорима. И вратих се

у Кикинду, као у некој врсти победничког трансa. Позвао сам начелника Ибровца, реферисао му, добио одобрење за акцију – наредне суботе, ако све буде како треба. Идуће суботе устао сам у четири зором. Панчевци су ме сачекали, двојица колега, у цивилу као и ја, наоштрени на акцију, наравно. Наоружани и готови на сваку случајност. Отишли смо пешке на велику Панчевачку пијацу.

Данас је ту Дом ЈНА, преогромна, ниска, ружна метална конструкција, тзв. *узалудна социјалистичка инвестиција*, а Велики панчевачки пијац је пресељен. Али тада си ту, на старој градској пијаци, могао да купиш баш све – од игле и чиоде, до крава и коња. Гужва, мука, сирене, рика, шаренило, комешање, јато врана које прелеће изнад људи и тезги у брзом лету.

Перјар у средњим годинама, низак али стамен, сличан крупној црној мачки, стајао је код самог излаза ка сточном делу пијаце и узвикивао: „Перје купујемо, перје купујемо, добро плаћамо, код вас долазимо...”

Сачекао сам да се гужва код улаза мало смањи, па приђох перјару и упитах:

– Колико плаћате, гос'н Панто?

Он, и не погледавши ме, забављен ко зна којом мишљу, одговори пословно предусретљиво:

– Колико се погодимо, ако су гуске младе више, ако су старке малко мање, баћо!

Моје панчевачке колеге су већ стигле тик иза њега.

Дах им миг.

Полицајци га зграбише за руке, намакоше му лисице, без икакве борбе и проблема, а ја рекох, не знам ни сам зашто баш то:

– Доловачко перје ниси платио!

Кад сам то изрекао, перјар Панта подиже поглед, црне очи му севнуше, али помирљиво рече:

– А морало је то да бидне, баћо мој, кад-тад....

Савест га је мучила и, по његовим речима, спремао се да оде у милицију и преда се, али је стално одлагао с тим, свестан да ће казна бити ригорозна. Нисам му веровао ни реч.

Старица Марина из Долова је гајила гуске, чупала их и повремено му продавала перје. Знали су се неколико година, још у време док су јој син и муж били живи. Понекад, после њихове смрти, када би трговали, она би изнела и ракију на сто. Попили би заједно по једну, две мученице.

И у свом признању мени, а и касније на суду, перјар Панта није могао да објасни зашто је напао бака Марину и избо је ножем. Ни њему тај ужасни чин злочина није био јасан. Из новчаника јој је узео свега тристо динара, којима јој је управо био платио испоручено перје. Другог новца није имала и перјар га није ни тражио, свестан њене беде.

Осуђен је на тридесет година робије, али је у затвору, у Пожаревцу, врло брзо убијен. По једнима, због сукоба међу Ромима затвореницима. По другима, убили су га неки други затвореници, причало се и тако, сазнавши кога је и како он убио. Имају и робијаши своју етику, вели та митска затворска прича.

Што се мене тиче – ово решавање замршеног злочина имало је за последицу да сам од Ибровца добио у задатак неке још енигматичније злочине –

па сам и због тога решио да одем у адвокате. Посебно због два неуспеха, при крају своје иследничке каријере, од којих је један био трагикомичан.

Па, ипак, доцније, посебно кад сам се преселио у град на Тамишу и посветио се адвокатури, повремено сам одлазио у Долово и возио се сада асфалтираном Солунском улицом, мислећи на две сеоске шнајдерке и ону црну кафу – која је решила све.

Да оног дана, по неком вишем налогу полицијског инстинкта, нисам отишао у село, да шнајдерка Наталија није држала отворена дворишна врата, да није наишла њена пријатељица и колегиница Иванка, да на тацни нису у једном часу биле три шољице, да није ово, да није оно... – злочин би остао нерасветљен, а перјар Панта и даље трговао перјем белих банатских гусака, у сигурном заклону најдубљег заборава.